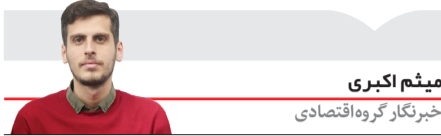

فرمول سریع‌ترین رشد اقتصادی در جیب جاگارتا

ابراهیم رئیسی برای توسعه همکاری‌های مشترک به اندونزی سفر می‌کند

میثم اکبری

خبرنگار گروه اقتصادی

از آخرین سفر رئیس‌جمهوری ایران به اندونزی، شانزدهمین اقتصاد دنیا و پرجمعیت‌ترین کشور مسلمان بیش از ۷ سال می‌گذرد. البته شاید بتوان گفت سفر اردیبهشت ۱۳۹۴ نیز به جهت اینکه رئیس‌جمهور ایران به‌عنوان رئیس جنبش عدم تعهد و به‌منظور شرکت در اجلاس گرامیداشت شصتمین سال تأسیس کنفرانس آسیا-اقرباقبه اندونزی سفر کرد، جنبه ارتباط مستقیم و در راستای تقویت و ارتقای مناسبات اقتصادی دو جانبه را نداشت و همین موضوع است که بر اهمیت سفر سید ابراهیم رئیسی به اندونزی می‌افزاید. سفری که در پاسخ به دعوت همتای اندونزیایی خود انجام می‌گیرد و یکی از مهم‌ترین کاروبارهای آن امضای توافقنامه «تجارت ترجیحی» میان این دو کشور است. توافقنامه‌ای که براساس آن، قرار است مبادله کالا و خدمات بین دو کشور بدون انتقال پول و به‌صورت تهاتری انجام شود تا زمینه رشد و توسعه روابط اقتصادی و تجاری میان ایران و اندونزی که دارای یکی از سریع‌ترین رشد‌های اقتصادی طی سالیان اخیر بوده و پیش‌بینی رشد اقتصادی ۵ درصد در سال ۲۰۲۳ برای آن می‌شود فراهم شود. به‌گواه آمارها، تبادلات تجاری قریب به ۱ میلیارد دلاری دو کشور در سال ۱۴۰۱ که از صادرات ۸۴۷ میلیون دلاری به اندونزی و واردات ۱۱۹ میلیون دلاری از این کشور تشکیل می‌شد اما این حجم از تجارت میان دو کشوری که فصل مشترک‌های زیادی در مسائل اقتصادی و سیاسی دارند به حد مطلوب نرسیده کم‌اینکه واردات سالانه ۲۳۸ میلیارد دلاری اندونزی در سال ۲۰۲۲ نشان‌دهنده فرصتی بزرگ برای صنایع ایران است تا با حضور در این کشور آسیای شرقی، هم به بازاری جدید را در شرق آسیا ورود کنند و هم با بهره‌گیری از موقعیت‌های رقابتی در این اقتصاد گروه G20، به ارتقای کمیت و کیفیت محصولات تولیدی خود ترتیب اثر دهند.

تجارت یک میلیارد دلاری ایران با اندونزی

بررسی ارقام تعاملات اقتصادی ایران و اندونزی طی سال‌های اخیر نشان می‌دهد که میزان صادرات ایران به اندونزی علی‌رغم کاهش در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵، در سال ۱۳۹۶، با رشد خوبی همراه بود، برای مثال در حالی که مجموع صادرات ایران در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ مجموعاً به ۳۹۸ میلیون دلار می‌رسید (و کمتر از میزان واردات ۵۱۹ میلیارد دلاری در بازه چهارساله ذکر شده) اما این میزان در سال ۱۳۹۶ معکوس شده و میزان صادرات ایران تنها در سال ۱۳۹۶ به ۶۴۹ میلیون دلار، حدود ۴۰ درصد بیش از صادرات چهارسال قبل از خود بود. اما این روند طی سال‌های بعدی همچنان ادامه داشته، به‌طوری که در سال ۱۳۹۷ به ۷۵۵ میلیون دلار و در سال ۱۳۹۸ به ۹۱۵ میلیون دلار رسید. اما در سال ۱۳۹۹ و به‌دلیل تبعات ناشی از ویروس کرونا، رشد صادرات با توقف همراه شد و به ۶۴۷ میلیون دلار کاهش یافت اما مجدداً در سال ۱۴۰۰ به حجم تقریبی یک میلیارد و ۸۲ میلیون دلار رسید و به‌نوعی رکورد را در صادرات طی سالیان اخیر (حداقل بعد از سال ۱۳۹۰) برده است. در سال ۱۴۰۱ نیز صادرات ۱۲ ماهه ایران به اندونزی به‌عدد ۸۴۷ میلیارد دلار رسید.

از سسوی دیگر مقایسه حجم واردات ایران از اندونزی طی سالیان اخیر نشان می‌دهد میزان واردات ایران از این کشور طی سالیان اخیر در سطح یکسانی قرار داشته؛ چرا که طی سال‌های میانگین واردات ۱۲ ساله ایران از اندونزی حول ۱۲۵ میلیون دلاری می‌چرخد و بیشترین واردات ایران در سال ۱۳۹۶ با حجم بیش از ۱۹۲ میلیون

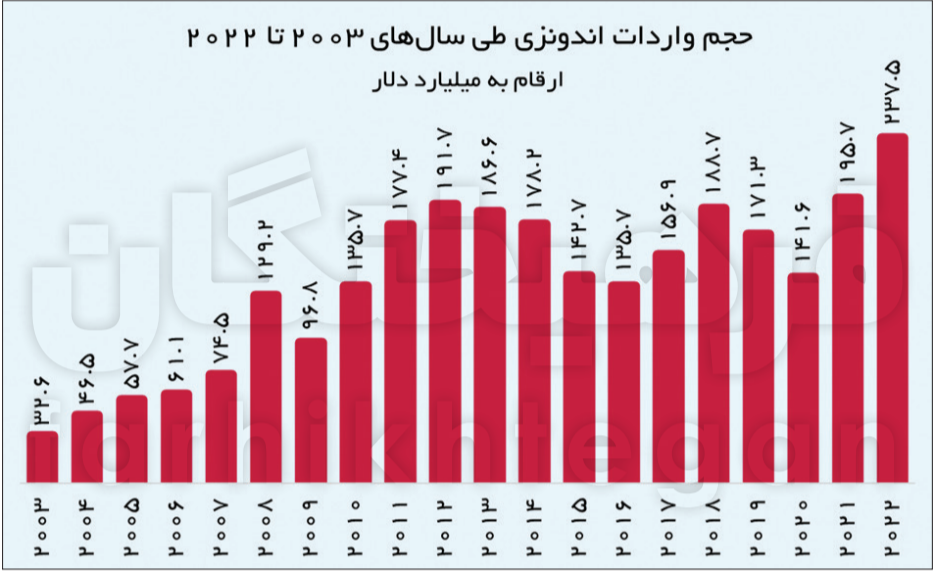
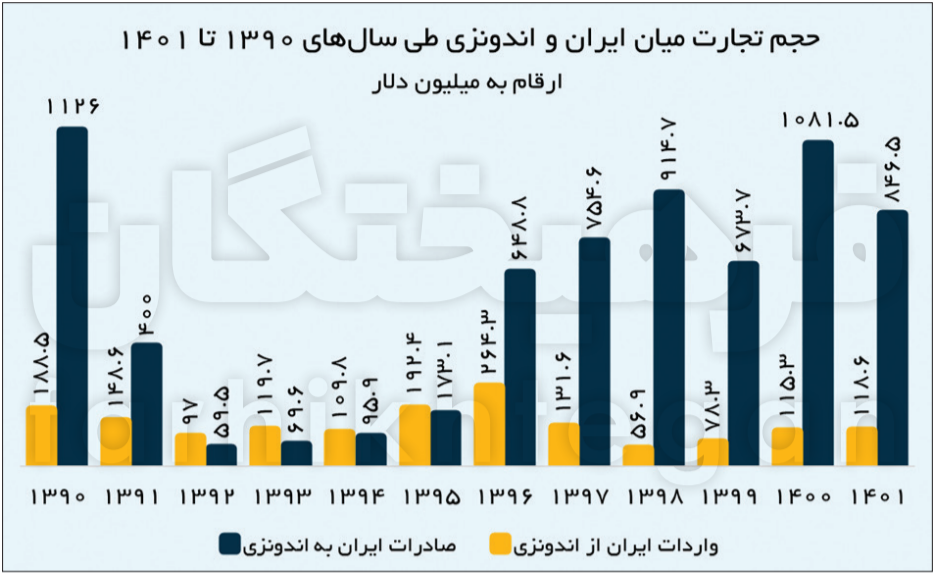
دلاری و کمترین میزان نیز در سال ۱۳۹۸ با حجم ۵۷ میلیون دلار بوده است. در ۱۲ ماه سال ۱۴۰۱ بررسی آمار نشان از واردات ۱۱۹ میلیون دلاری داشت، در سال ۱۴۰۰ واردات ۱۱۵ میلیون دلاری و در سال ۱۳۹۹ نیز واردات ۷۸ میلیون دلاری داشته است. در مجموع حجم تجارت ایران و اندونزی در سال‌های اخیر سالانه به یک میلیارد دلار رسیده و در برخی سال‌ها همچون سال ۱۴۰۰ بیش از یک میلیارد دلار و در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ این مقدار بین ۲۰۰ تا ۳۰۰ میلیون دلار بوده است.

توافقنامه تجارت ترجیحی ایران- اندونزی

روزی‌یکشنبه مقام‌های اندونزی در آستانه سفر رئیس‌جمهور به این کشور از امضای توافقنامه «تجارت ترجیحی» میان ایران و اندونزی خبر دادند. البته امضای این توافقنامه موضوعی بدون پیش‌زمینه نبوده و این دو کشور تا پیش از این هفت دور مذاکرات داشته‌اند، به‌طوری که به‌گفته وزارت بازرگانی اندونزی، این سند توافقنامه تجارت ترجیحی ایران و اندونزی (II-PTA) نام خواهد گرفت و امضای آن به‌معنی پایان موفق مذاکرات است. توافقنامه‌ای که براساس آن، قرار است مبادله کالا و خدمات بین دو کشور بدون انتقال پول و به‌صورت تهاتری انجام شود. چنانکه جانی‌مارتا، مدیر مذاکرات دو جانبه وزارت بازرگانی اندونزی در این خصوص گفت: «با گفت‌وگوهای فشرده و همکاری خوب، مسائل باقی‌مانده با موفقیت حل شدند. هر دو طرف انعطاف دو جانبه و تعهدی قوی به مباحثات و کامل در مورد چند ماده موجود در توافقنامه نشان دادند که در دیدار قبلی، توافق در موردشان ممکن نبود». همچنین وی در رابطه با اهمیت سطح روابط با ایران و ارزش این توافقنامه برای اندونزی خاطرنشان کرد: «ایران جزء شرکای بازرگانی غیر سنتی ماست و ظرفیت بسیاری برای اندونزی دارد. امیدم این است که با این توافقنامه تجارت ترجیحی، فرصت‌های صادراتی برای محصولات اصلی و بالقوه اندونزی افزایش یابد و این محصولات بتوانند به بازاری وسیع‌تر برسند؛ به‌ویژه در خاورمیانه و ایران». از این رو امضای توافقنامه تجارت ترجیحی میان ایران و اندونزی علاوه بر آنکه زمینه صعود ارقام تجارت میان دو کشور را کند می‌کند می‌تواند به فعال‌سازی ظرفیت‌های صادراتی به کشورهای جنوب شرق آسیا و بازارهای جدید نیز ختم شود.

بازار ۲۴۰ میلیارد دلاری اندونزی

نگاهی به تعاملات تجاری ایران و اندونزی نشان می‌دهد بیشترین اقلام وارداتی ایران از اندونزی محصولات صنعتی همچون موتورسیکلت، لوازم یدکی خودرو، محصولات شیمیایی مانند اسیدهای صنعتی و تولیدات طبیعی مانند فیبرهای چوبی و در نقطه مقابل نیز اندونزی از ایران محصولات صنعتی (ماشین‌آلات و تجهیزات صنعتی)، معدنی (انواع سنگ و تولیدات معدنی)، شیمیایی یا تولیدات کشاورزی (زعفران، خرما و خشکبار) خریداری می‌کند. همچنین داده‌های واردات اندونزی نشان می‌دهد این کشور در سال گذشته میلادی واردات بیش از ۲۳۷ میلیارد دلاری داشته که وسعت بازار این کشور برای محصولات تولید داخل خصوصاً محصولات با ارزش افزوده بالا نظیر محصولات صنعتی را نشان می‌دهد. از نگاه دیگر باید گفت میزان واردات این کشور در سال ۲۰۲۲ رکورد واردات را طی مدت بیش از ۲۰ سال شکسته و احتمال ادامه این روند نیز داده می‌شود؛ چرا که حجم واردات این کشور در سال‌های گذشته به غیر از سال‌های شیوع ویروس کرونا که طبعاً تأثیر کاهشی در واردات این کشور داشته، همواره کمتر از این مقدار بوده، برای مثال میزان واردات اندونزی در سال ۲۰۲۱ به ۱۹۶ میلیارد دلار، سال ۲۰۲۰ به ۱۴۲ میلیارد

برنامه نیز با تقسیم آن به برنامه‌های توسعه میان مدت ۵ ساله به نام RPJMN (Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional) مقید شده که نکته جالب توجه در این خصوص آن است که هر کدام از این برنامه‌های ۵ ساله در عین توجه به اهداف برنامه ۲۰ ساله مادر، اولویت‌های توسعه متفاوتی دارند. از این رو برنامه میان مدت توسعه فعلی که در سال ۲۰۲۵ به پایان می‌رسد آخرین مرحله از برنامه ۲۰ ساله این کشور است و هدف آن تقویت بیشتر اقتصاد اندونزی از طریق بهبود سرمایه‌انسانی و رقابت‌پذیری این کشور در بازار جهانی است. البته اجرای این برنامه‌ریزی و رسیدن به اهداف آن برای اندونزی چالش‌هایی نیز داشت چنانکه با شیوع ویروس کرونا و به‌ویژه از ژوئیه ۲۰۲۱ وضعیت درآمد سرانه این کشور از متوسط رو به بالا به وضعیت درآمد متوسط پایین تبدیل شد. همانگونه که تأثیر این امر را در معکوس شدن روند کاهشی جمعیت زیر خط فقر این کشور می‌توان دید. این بیماری همه‌گیر همچنین پیشرفت‌های اخیر در کاهش فقر را تا حدی معکوس کرد، از پایین‌ترین رکورد ۹٫۲ درصدی در سپتامبر ۲۰۱۹ به ۹٫۷ درصد در سپتامبر ۲۰۲۱.

پیش‌بینی رشد اقتصادی ۵ درصدی اندونزی در ۲۰۲۴

بر اساس گزارش بانک توسعه آسیایی (ADB) در سال ۲۰۲۲

دلار، سال ۲۰۱۹ بیش از ۱۷۱ میلیارد دلار و در سال ۲۰۱۸ حدود ۱۸۹ میلیارد دلار بوده است.

نگاهی به تنوع محصولات صادراتی ایران به این کشور نیز نشان می‌دهد در سال گذشته بیش از ۹۵ درصد صادرات ایران به اندونزی شامل محصولات فولادی و آهنی بوده و پنج درصد دیگر شامل خرما، کشمش، ادویه، زعفران، سنگ مرمر، مشتقات پتروپلاستیکی، قیر، مواد شیمیایی، کف‌پوش، دارو، سنگ فیروزه، روی، اجزای هواپیما، تلمبه‌های گریز از مرکز، دوربین چشمی و دستگاه‌های سنسج علامت‌حیات و تجهیزات پزشکی بودند.

چشم‌انداز ۲۰ ساله اندونزی در توسعه اقتصادی

این روزها که بازار اخبار پیرامون برنامه هفتم توسعه داغ است و همچنین چندسالی نیز تا رسیدن به سال ۱۴۰۴ به‌عنوان سال هدف در سन्द چشم‌انداز ۲۰ ساله نمانده، باید گفت همانگونه که سابقه برنامه‌ریزی، نگارش و اجرای برنامه‌های توسعه در ایران مسبوق به سابقه بوده، این امر در اندونزی نیز در جریان است چنانکه برنامه‌ریزی اقتصادی اندونزی از یک برنامه توسعه‌مادر که افق ۲۰ ساله دارد پیروی می‌کند که از سال ۲۰۰۵ آغاز شده و در سال ۲۰۲۵ به پایان می‌رسد. از سوی دیگر مسیر رسیدن به این

مرکز پژوهش‌های مجلس تشریح کرد

آرایش جدید برای رفع تحریم‌ها

کرده؛ توضیح اینکه در پرونده تقابل آمریکا و چین آمریکا به دنبال تخریب یا کنترل مسیرهای اصلی ابتکار کمربند راه چین است؛ با این تخریب تحریم ایران می‌تواند در کنار پرونده‌هایی نظیر ظهور طالبان در افغانستان، بی‌ثباتی سیاسی عراق، تنش‌های حاکمیتی در پاکستان، ناامنی در سوریه و فروپاشی دولت لبنان مورد تحلیل قرار گیرد. براساس تصویر بدیلی که از موضوع تحریم ارائه‌شده می‌توان روایت‌های ارائه‌شده از خنثی‌سازی تحریم را مورد نقادی قرار داد.

الف) رفع حقوقی تحریم و عادی‌سازی روابط اقتصادی تصمیم واراده سیاسی تحریم ایران مقدم بر ایجاد زیرساخت حقوقی آن بوده است؛ تا زمانی که آن زیربنای سیاسی و اقتصادی تحریم وجود داشته باشد صرفاً با رفع حقوقی نمی‌توان چالش‌های ایجادشده در نتیجه تحریم را برطرف کرد و تعامل اقتصادی با شرکت‌ها و بانک‌های مندرج در نظام مالی و تجاری متعارف را وارد مرحله عادی‌سازی کرد.

ب) دور زدن تحریم و صدور مجوزهای موردی؛ عدم در نظر گرفتن ماندگاری تحریم نسبت حداقلی مجوزهای موردی با چالش‌های عبده‌تحریمی اقتصاد ایران و همچنین تفاوت سطح دسترسی‌ها به مجوزهای موردی دلایلی هستند که رویه دور زدن تحریم را به پاسخی ناکافی و غیرسندبه به‌پدیده تحریم تبدیل می‌کنند. ج) استفاده از ابزارهایی نظیر پیمان پولی بانکداری فراساحلی و... این راهکارها حد اکثر ابزارهایی در خدمت راهبرد کلان مقابله با تحریم هستند و تا زمانی که راهبرد کلان مقابله با تحریم طراحی نشود انتظار اینکه ابزار مقابله با تحریم کارگر افتد بسیار بعید است. د) اصلاحات اقتصاد داخلی به‌رغم اهمیت و فوریت اصلاحات

میلادی، پیش‌بینی می‌شود رشد اقتصادی اندونزی در سال ۲۰۲۳ به ۴٫۸ درصد و در سال ۲۰۲۴ به ۵٫۵ درصد برسد که اگرچه کمتر از رشد اقتصادی ۵٫۳ درصدی سال ۲۰۲۲ بوده اما باید توجه داشت که در سال ۲۰۲۲ و به‌واسطه رونق صادرات کالا رشد ذکر شده محقق شد و توانست تقاضای داخلی را نیز به تعادل برساند و حتی درآمدهای صادراتی این کشور موجب شد تا یک سال زودتر از مهلت قانونی کسری بودجه را به زیر سقف ۳ درصد تولید ناخالص داخلی برساند. همچنین یکی از موارد قابل ذکر در خصوص اقتصاد اندونزی کاهش درآمد کارگران و کاهش تحصیل در میان کودکان است که اوج اثر منفی خود را در دوره کرونا با اقتصاد این کشور گذاشت. با این حال نگاهی به شاخص‌های کلیدی بازاری کار نظیر نرخ بیکاری، نرخ اشتغال غیررسمی و میزان دستمزد واقعی و مقایسه آن با سطح قبلی در سال ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۱ اگرچه با تعادل قبل از همه‌گیری بیماری کرونا ارتباط دارد اما نشان از بهبود وضعیت نیز می‌دهد. در همین رابطه و در جهت کاهش مخاطرات ذکر شده یکی از پیشنهادات کارشناسان استفاده از برنامه کارت پیش اشتغال دولت است که مهارت‌های فنی و حرفه‌ای را از طریق یادگیری دیجیتال و آموزش برای راه‌اندازی کسب‌وکار و بورسیه‌ها فراهم می‌کند.

سه‌م ۴۰ درصدی صنعت در GDP اندونزی

با بررسی آمار اندونزی از نظر سهم بخش‌های مختلف در تولید ناخالص داخلی باید گفت براساس داده‌های تشکیل‌دهنده تولید ناخالص داخلی اندونزی در سال ۲۰۲۱، بخش خدمات اندونزی با سهم ۴۲٫۸ درصدی بیشترین سهم را در تولید ناخالص داخلی این کشور به خود اختصاص داده و پس از آن، بخش صنعت با سهم ۳۹٫۹ درصدی از تولید ناخالص داخلی در رتبه دوم قرار دارد که برنامه‌ریزی‌های مرتبط با جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و مشوق‌های دولتی در برنامه‌های دولت و همچنین در برنامه‌های توسعه، چشم‌انداز رشد این بخش را تسهیم می‌کند. از سوی دیگر واکاوی بخش‌های صنعتی این کشور نشان می‌دهد بخش‌های عمده صنعتی شامل نفت و گاز طبیعی، منسوجات و پوشاک، معدن، کفش، محصولات چوبی، لاستیک و کودهای شیمیایی سهم عمده را در این خصوص دارند. البته که سهم بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی این کشور نیز دیده می‌شود بطوریکه با داشتن سهم ۱۳٫۲ درصدی در رتبه سوم عناصر عمده تشکیل‌دهنده تولید ناخالص داخلی قرار دارند.

کاهش ۵۰ درصدی جمعیت زیر خط فقر اندونزی طی ۲۰ سال

بر اساس گزارش بانک جهانی، اندونزیایی‌هایی که در فقر زندگی می‌کنند بین سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۴ از ۲۳٫۴ درصد جمعیت به ۱۱٫۳ درصد کاهش یافته که این موضوع، افزایش افرادی که در طبقه متوسط اندونزی هستند را به دنبال داشت و موجب توجه دولت به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های مورد نیاز این جمعیت خصوصاً در بخش‌هایی نظیر آموزش و پرورش شد. همچنین لازم به ذکر است آمار جمعیت زیر خط فقر این کشور در طی سال‌های بعدی نیز با کاهش روبه‌رو بوده و به‌طوری که در سال ۲۰۱۹ به ۹٫۲ درصد کاهش یافت و البته با شیوع ویروس کرونا این روند کاهشی با اختلال همراه شد تا در سپتامبر ۲۰۲۱ به ۹٫۷ درصد افزایش یابد اما به هر حال کاهش خط فقر در این کشور به زیر ۱۰ درصد مسأله‌ای نبود که جایگاه این کشور را در میان کشورهای G20 به‌صورت ویژه‌ای ارتقا داد.

درهم‌تنیدگی سیاسی امنیتی پرونده‌ها و برنامه‌های ذیل ابتکار راهبردی ایران باید چند ویژگی اساسی داشته باشند:

- الف) جای‌گیری پروژه‌ها و پرونده‌ها در پهنه‌های جغرافیایی به‌هم‌پیوسته و در نسبت با زنجیره‌های ارزش منطقه و فرمانطقه نه صرفاً پرونده‌هایی که در روابط دو جانبه تعریف می‌شوند و نه زنجیره‌های ارزش صرفاً درونی؛ دقیقاً این زاویه نگاه نقطه افتراق پژوهش حاضر از ایده تسهیل روابط تجاری کشور به کشور، رویه تسهیل فضای کسب‌وکار در تجارت با کشورهای طرف تعامل از طریق تقویت صرف دیپلماتی تجاری است. پژوهش حاضر بر این باور است که دولت در این موضوع وظیفه به‌مراتب عمیق‌تری از تسهیل روابط دو جانبه در قالب دیپلماسی تجاری و رازینی اقتصادی آن هم در سطوح میانی دستگاه‌های اجرایی دارد.
- ب) طراحی نگاه است نهادی داخلی منعطف و دارای قابلیت تصمیم‌گیری و اجرا در نسبت با پرونده‌های برون مرزی که بر خلاف رویکرد بخشی‌ساز، توانایی پیوند زدن چند پرونده با سختی‌های متفاوت با هم داشته باشد.
- ج) همساز و سازگاری استراتژی توسعه صنعتی، برنامه توسعه خطوط انرژی و مسیرهای لجستیکی و در نهایت برنامه آمایش سرزمین کشور با پروژه‌های راهبردی تعریف شده که مبتنی بر ارزیابی‌های دقیق جهانی باشد؛ توضیح اینکه براساس نگاه مختار این پژوهش استراتژی توسعه صنعتی، توسعه خطوط انرژی و مسیرهای لجستیکی و برنامه آمایش سرزمین کشور باید با نگاه جایگاه بین‌المللی کشور تعریف شوند؛ اینکه در تدوین برنامه‌های فوق صرفاً پهنه جغرافیایی خود کشور و ظرفیت داخلی استان‌های کشور مدنظر قرار گیرد.
- د) تقاطع‌گیری و هم‌بست کردن حوزه‌های قدرت اقتصادی، سیاسی، امنیتی و اجتماعی
- ه) سازگار بودن پروژه‌های راهبردی برون مرزی با یکدیگر و ایجاد هارمونی میان استفاده از منابع داخلی پیشرفت و منابع خارجی